

Julkaistu Esitys-lehdessä 1/2010: Japani

Port B: Compartment City. Festival/Tokyo 2009.

BATIK: Flowers flow, time congeals. Festival/Tokyo 2009.

SELITTÄMÄTÖN YHTEYS

eli miten ymmärtää toista kulttuuria?

Festival/Tokyo on kahden kuukauden ajalle venyvä Tokiossa vuosittain järjestettävä kansainvälinen teatteri- ja tanssifestivaali. Syksyllä 2009 festivaalin ohjelmistoon kuuluivat mm. todellisuuden ja teatterin rajalla leikkivän esityksen kuuma nimi Rimini Protocoll, länsimaitakin jo 30 vuotta kiertänyt butoryhmä Sankai Juku, taitava brasilialainen katutanssiryhmä Grupo de Rua ja Helsingin kaupunginteatterin tanssiryhmällekin koreografian tehneen **Ikuyo Kurodan** tanssiryhmä BATIK.

Näyttämöesitysten ohella festivaali on useina vuosina sisältänyt kaupunkitilaan sijoittuvia ja sitä kommentoivia teoksia. Rimini Protocollin ohella niitä on esittänyt japanilainen teatteriryhmä Port B, jonka jäsenet taiteellinen johtaja **Akira Takayama** kokoaa projektikohtaisesti. Takayama siirtyi näyttämöteoksista kaupunkiesityksiin työskenneltyään useamman vuoden Saksassa. Vuoden 2009 festivaalilla Port B esitti Tokion asuntotilannetta ja muita yhteiskunnallisia kysymyksiä käsittelevän teoksen *Compartment City*.

Haastatteluja lokeroissa

Compartment City koostui kolmesta näytöksestä. Ensimmäinen tapahtui torille pystytetyssä kontissa, jonka sisällä oli hyllyköittäin videoita ja rivi privaattikoppeja niiden katsomiseen. Videot sisälsivät kaupungilla tehtyjä muutaman minuutin haastatteluja, joissa tokiolaisilta kysyttiin sekä henkilökohtaisia että yhteiskunnallisia kysymyksiä. Katsoja sai viipyä kopissa maksimissaan tunnin tutustumassa valitsemiinsa haastatteluihin. Kontti oli auki viikon ajan ympäri vuorokauden, ja siellä sai myös yöpyä, mikä oli selvästi kommentti asunnottomien määrän kasvuun.

Videoiden katsomisen jälkeen katsoja lähetettiin kartan kanssa kävelemään ”evakuointireittiä”, n. 10 minuutin opastettua polkua metrotunnelin kautta. Tämä oli teoksen toinen näytös tai ehkä väliaika. Reitin sisällöksi määrittyi sen nimessä esitelty evakuoinnin ajatus, mikä teki ainakin minut levottomaksi kävellessäni.

Reitti päättyi McDonalds-hampurilaisravintolan yläkerrassa sijaitsevaan ”evakuointipisteeseen”. Siellä katsoja sai valita yhden lasin takana odottavista esiintyjistä, jonka kanssa pääsi hetken odotettuaan keskustelemaan pieneen koppiin. Keskustelu oli itse asiassa haastattelu, jossa esiintyjä kyseli katsojalta samankaltaisia kysymyksiä, joita haastatteluvideoissa käytettiin. Mikä on unelmasi? Pitäisikö Japaniin ottaa lisää ulkomaalaisia? Mitä mieltä olet prostituutiosta? Mitä teit aamulla? Aika oli rajattu tarkalleen 10 minuuttiin, ja jos haastattelu loppui aikaisemmin, jäi aikaa muulle jutustelulle. Lopuksi minut ohjattiin pieneen tilaan, josta avautui näkymä risteyksen yli. Katsellessani autojen ja jalankulkijoiden liikettä mietin, mitä minun pitäisi kaupungista nyt ymmärtää?

Compartment City oli muodoltaan mielenkiintoinen kokeilu, mutta sisällöltään ja dramaturgialtaan vaikea hahmottaa. Miksi haastattelut tehtiin? Millä perusteella kysymykset oli valittu? Mikä oli evakuoinnin merkitys? Mietin kulttuurieron merkitystä teoksen ymmärtämisessä. Pitäisikö minun olla japanilainen ymmärtääkseni japanilaista taidetta? Onko teoksen dramaturgia hatara vai olenko vain liian länsimainen tavoittaakseni sen ytimen? Esityksen rakenteessa on paljon tuttua ja huomio kiinnittyy ratkaisuihin, jotka olisin itse tehnyt toisin. Arastelen kuitenkin suoranaista arvostelua, kun en tiedä onko oma näkemykseni tässä kontekstissa perusteltu. Kysymykset jäävät roikkumaan ilmaan, enkä tiedä miten niihin vastata.

Näkymiä alitajuntaan

Ikuyo Kurodan koreografia *Flowers flow, time congeals* käytti sekin fragmentaarista estetiikkaa dramaturgiansa perustana. Kurodalla on alunperin balettianssijan koulutus, mutta hän on opiskellut myös nykytanssia mm. Lontoon Laban-keskuksessa. Myös Kurodan johtama ja kokonaan naisista koostuva BATIK-ryhmä yhdistää balettia nykytanssin estetiikkaan.

Festival/Tokyossa esitetty *Flowers flow, time congeals* oli loputtomalta tuntuva hypnoottinen sarja katkelmia, päällisin puolin toisistaan irrallisia kohtauksia ja toistoja. Naiset sätkivät näyttämön poikki, putoavat korkealta ja kiipeävät takaisin ylös, vajoavat veteen ja räpiköivät, pyörivät pyörimistään valkeissa mekoissaan, putoavat jälleen, sätkivät näyttämön poikki, pyörivät ja pyörivät yhä uudestaan ja uudestaan. Jälkeenpäin mietin, että tanssijat ovat selvästi hyvin taitavia. Teoksen aikana en kuitenkaan edes huomaa sitä, liikkeen ja symbolisten kuvien virta vie mukanaan. Sen enempää taidosta kuin tarinastakaan ei tehdä numeroa.

BATIKin esitys herättää toivon toisen kulttuurin ymmärtämisestä. Vaikka nytkin olen vastahakoinen sanomaan, mistä esitys kertoo, se ei häiritse minua. Tunnen yhteyttä esitykseen, eikä kysymyksiä nouse mieleen. Esitys tuntuu itsekkin välittelevän selittämistä. Mielikuvat ovat selittämättömiä, näyttämö säilyy arvoituksena. *Compartment City* taas tuntuu selittävän. Se selittää Tokiota. Ja kun minulle selitetään, tahdon ymmärtää. Tahdon ottaa osaa siihen, miten kaupunkia tämän esityksen kautta luodaan uudestaan, mutta en tiedä kuinka.

Ei-ymmärtämässä muita

Seison tokiolaisen tavaratalon kirjahyllykön edessä. Hyllyyn on aseteltu muutaman metrin säteelle viihdekirjallisuutta, *Modern techniques of torture*, *Mandalas for spiritual development*, *Suicide - the complete manual*, *My little pony* -leluja sekä valikoima pornolehtiä ja seksivälineitä.

Matkustaessa paikallista kulttuuria pyrkii väistämättä ymmärtämään, vähintäänkin siinä määrin, että pystyy hoitamaan käytännön asiansa. Eniten jäävät silti mietityttämään ne hetket, joina kohtaa jotain täysin käsittämätöntä. Sellaisella hetkellä on oikeasti vieraan äärellä ja sen myötä kohtaaminenkin on mahdollista. Kirjahylly saa minut ajattelemaan, että tässä kulttuurissa on jotain todella sairasta. Samaan aikaan kuitenkin tunnen enemmän empatiaa japanilaisia kohtaan.

Mitä kauemmaksi liikun omasta kulttuuristani, sitä läheisemmältä Japani vieraan edustajana tuntuu: *Compartment City* on kehyksessä, jota väitän tai koen

ymmärtäväni ja jää siksi etäisimmäksi, *Flowers flow, time congeals*:in taiteen kehykseen annosteltu selittämättömyys tulee jo iholle, kun taas tavaratalon hylly uppoaa arkipäivän absurdiudessaan syvimmälle minuun. Kokemuksista jää käteen armollinen olo: kulttuurit eivät kohdanneet sanojen tai selitysten tasolla vaan pohjattoman kuvina, riittämättömyyden pakkoliikkeinä ja alitajunnan patoamattomana virtana. Yhteys ei synnykään ymmärtämisenä vaan sen kautta, jota en ymmärrä.

www.festival-tokyo.jp